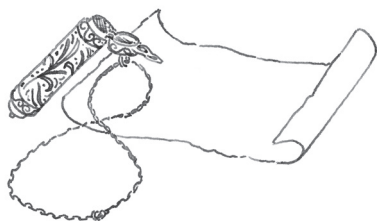

ASTRID SY

De
glazenwasser
van het
Rijksmuseum

Illustraties Marieke Nelissen

LUITINGH-SIJTHOFF

Deze uitgave kwam tot stand met medewerking van
Van Grunsven Creative Management, zie ook
www.vangrunsvencm.com

Kijk voor onze lesbrieven op www.lsuitgeverij.nl/lesbrieven

*Dit boek draag ik op aan alle beste vriendjes, maar speciaal
aan die van mij. Want zonder vriendschap is er niets.*
A.S.

Tekst © 2025 Astrid Sy

Illustraties © 2025 Marieke Nelissen

Uitgave van uitgeverij Luitingh-Sijthoff bv, Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Tekst- en datamining zijn niet toegestaan.

Omslagontwerp Nanja Toebak

Omslagillustratie Marieke Nelissen

Foto's schilderijen schutbladen *Isabella*, Simon Maris, Rijksmuseum,
Amsterdam / *De brand van het oude stadhuis op de Dam*, Gerrit

Lundens, Amsterdam Museum / *De doorbraak van de Sint-Anthonisdijk
bij Amsterdam*, Jan Asselijn, Rijksmuseum, Amsterdam / *De Dam, gezien
naar het Noorden, met het nieuwe Stadhuis in aanbouw*, Johannes

Lingelbach, Amsterdam Museum

Opmaak binnenwerk Crius Group, Hulshout

ISBN 978 90 210 4384 5

ISBN 978 90 210 4385 2 (e-book)

ISBN 978 90 210 5233 5 (luisterboek)

NUR 283

www.astridsy.nl

www.lepetitstudio.nl

www.lsuitgeverij.nl

www.boekenwereld.com

Uitgeverij Luitingh-Sijthoff vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van dit boek is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat dit niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Het onderscheid tussen verleden, heden en toekomst is slechts een hardnekkige illusie.

– Albert Einstein

Spiegelgracht

Vlaggentoren
(Freddies torenkamertje)

Voorhal

Olifantenrug

Westerlijke
binnenplaats

Nachtwacht

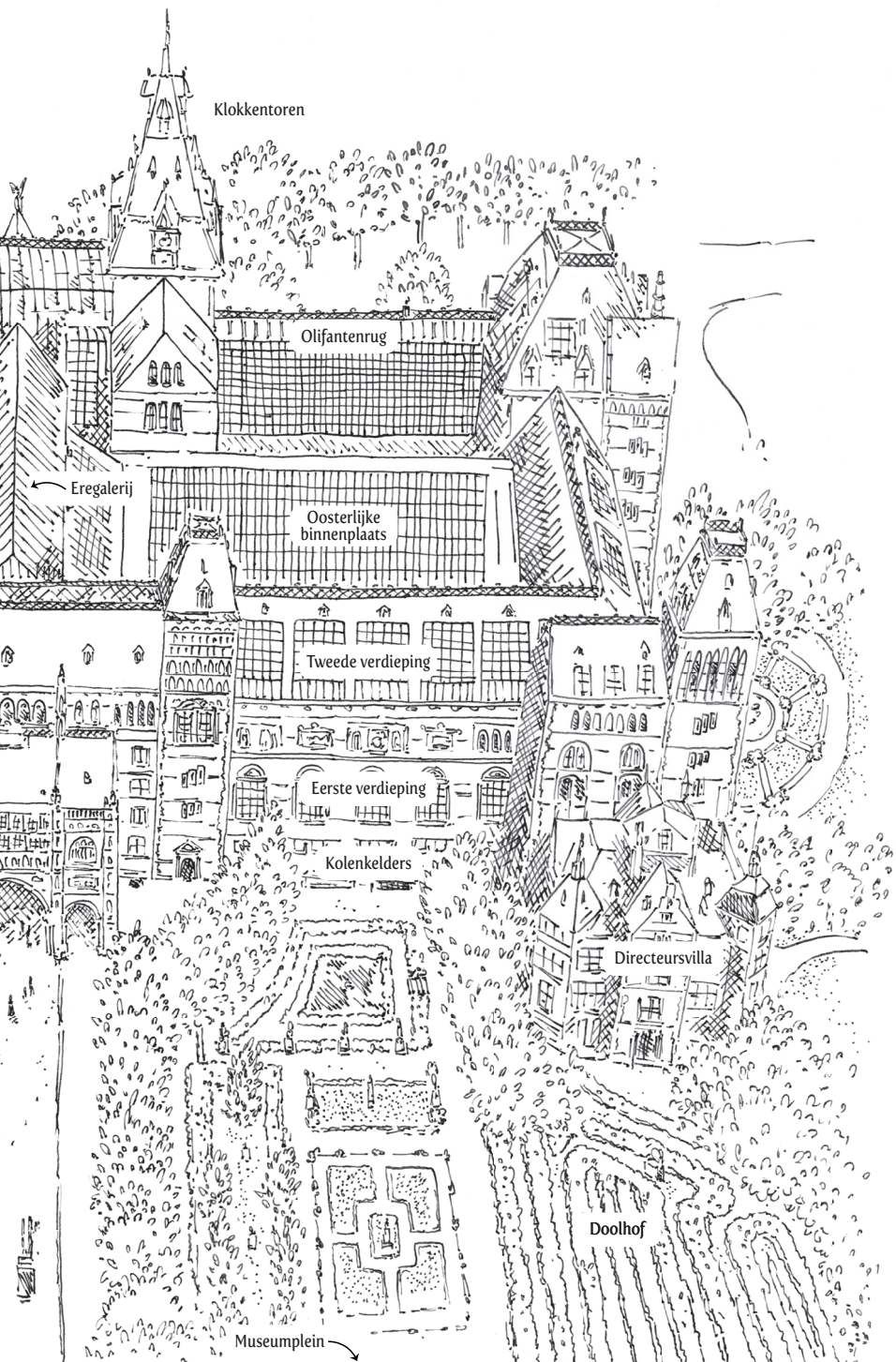
Zalen negentiende
en vroegwintigste
eeuwse kunst

Kolenkelders

Bibliotheek

Fietstunnel

Klokkentoren

Olifantenrug

Eregalerij

Oosterlijke binnenplaats

Tweede verdieping

Eerste verdieping

Kolenkelders

Directeursvilla

Doolhof

Museumplein

Proloog

*H*et stormde in Amsterdam. De wind trok de bomen krom en sleurde fietsen de gracht in. Dakpannen vlogen van de daken. Er klonk een harde donderslag en het Rijksmuseum schudde op zijn grondvesten. Binnen rende een man door de inktzwarte zalen. Een bliksemflits. De schilderijen aan de muren lichtten enkele seconden op in het spookachtige schijnsel. De voetstappen van de man galmden op de houten vloer, eenzaam en snel. Tijdens het rennen keek hij telkens achterom.

Struikelend kwam hij tot stilstand en hij ging op zijn knieën zitten. Zijn handen bibberden toen hij een vel papier en een potlood uit zijn zak pakte. Hij begon te schrijven. Tranen drupten langs zijn neus en bevleekten het papier. Het zwakke licht van zijn zaklamp scheen op de haastig geschreven letters. In de verte klonken luide stemmen. De man keek over zijn schouder. De stemmen kwamen dichterbij. Haastig vouwde hij het papier dubbel en kwam overeind.

‘Isabella,’ fluisterde hij met trillende stem. ‘Word wakker, vlug! Ik heb iets wat je voor me moet bewaren.’

De man nam een aanloop... en sprong.

Deel I

De gave

De glazenwasser van het Rijksmuseum

Het Rijksmuseum was gesloten. De laatste bezoekers hadden zich naar de uitgang gehaast, de suppoosten deden hun ronde, de lichten gingen uit. In de museumzalen, de trappenhuisen, de binnenplaats, de toiletten, het restaurant en de kantoren – overal was het stil.

Een deur ging krakend open en een jongen gluurde om de hoek. Met zijn handen in de zakken van zijn grijze overall liep hij even later door het uitgestorven gebouw.

Vanuit ronde lichtschachten in het plafond scheen het avondlicht een lange zaal in. Aan weerskanten waren kabinetten vol schilderijen: kleine, grote of zelfs reusachtige, dicht op elkaar gepropt. De ruimte, die de Eregalerij werd genoemd, had door het hoge gewelfde plafond iets weg van een kathedraal.

De jongen slenterde langs kasten vol porselein, stenen bustes van knorrige meneren en standbeelden van Griekse vrouwen. De houten vloer kraakte onder zijn voetstappen. Aan het einde van de zaal stopte hij voor *De Nachtwacht*, het grootste schilderij in de Eregalerij. De mannen op het doek leken druk in de weer te zijn. Ze keken belangrijk en wezen in allerlei richtingen.

‘Wat een blaaskaken,’ mompelde de jongen.

Hij ging verder de verdieping rond, via Karel de Grote en de internationale zaal met alle bloteriken, naar de vijftiende en zestiende eeuw en de portrettengalerij. Daar werd hij van alle kanten aangestaard door bleke mannen met onderkin-
nen, vrouwen in dichtgesnoerde korsetten en stijf opgedofte kinderen.

Terug in de voorhal, waar je de Eregalerij binnenkwam, glansden de bladeren van de echte palmen in de oranje gloed van de ondergaande zon. De figuren op de muurschilderingen en in de kleurrijke gebrandschilderde ramen keken glazig voor zich uit.

De jongen ging sneller lopen en doorkruiste een paar kleinere ruimten die waren ingericht als zeventiende-eeuwse huiskamers. Even verderop sloeg hij links af, de zalen in met kunst uit de negentiende en vroege twintigste eeuw: De moderne kunstzalen.

Hier waren de schilderijen ruwer en alles om de jongen heen leek in beweging. Steden in aanbouw, haastende mensen op straat en een bloemenveld geschilderd als één paarse veeg.

Maar de jongen had alleen oog voor één schilderij.

Alles aan het meisje was zacht. Haar zwarte krullen, de witte plooiemuts met roze bloemen, haar blauwe jurk. Om haar lippen speelde een kleine glimlach. Haar bruine huid straalde. Haar zachte blik leek net langs de jongen heen te gaan. Alsof haar gedachten heel ver weg waren, onbereikbaar en geheim.

‘Hoi, ik ben het, Freddie.’ De jongen nam zijn pet af en ging op de houten vloer pal voor het schilderij zitten.

‘t Is alweer een maand geleden...’ Hij zuchtte. ‘Ik mis hem...’

Het meisje zei niets terug. Nee, natuurlijk niet. Ze was

een geschilderd meisje in een kleine lijst. Zo klein dat een ander er misschien zo voorbij was gelopen. Maar Freddie niet. Het was het lievelingsschilderij van zijn vader geweest.

Freddie slikte de brok in zijn keel snel weg en zei: ‘Ja, ik ben vandaag jarig, leuk dat je dat hebt onthouden! Nee, maak je maar geen zorgen, hoor, ik red me wel. Ik heb genoeg te doen hierzo. En wat moet ik anders? Naar het weeshuis?’ Freddie schudde zijn hoofd. ‘Dat nooit! Ik ben hier nodig, in het museum. Of ik honger heb? Nee, joh. Mevrouw Hoek geeft me altijd de restjes uit de Villa. Nee, nee, ik red me wel...’

Zijn ogen gleden naar het bordje dat naast het schilderij hing en hij snoof. Zalen vol opgedirkte mannen en vrouwen die eruitzagen als verjaardagstaarten hadden ingewikkelde titels en twee of zelfs drie namen, met soms een nummer erachter. En het mooiste meisje uit het Rijksmuseum moest het doen met *Negerinnetje*. Freddie haatte het.

‘Je moet toch een naam hebben?’ fluisterde hij. ‘Hoe heet je?’

Maar het meisje in het schilderij bleef koppig wegstaren. *Ik ben heel diep aan het nadenken. Allemaal slimme gedachten over belangrijke dingen. Ga nu maar snel naar je toren, Freddie, het wordt veel te laat. Straks word je nog betrapt door de nachtsuppoost. Zoiets leek ze te zeggen.*

‘Jaja, ik ga al...’

Freddie kwam overeind en klom even later in het trappenhuis uit een raam. Behendig klauterde hij over het gebouw, hoger en hoger. Tot hij boven op het glazen dak van de binnenplaats stond. Hij liep dwars over de punt van het dak, met zijn armen wijd uitgestrekt als een vogel. Precies in het midden ging hij zitten.

Vandaag, op 6 april 1933, was Freddie twaalf geworden. Een maand eerder was zijn vader overleden. Hij was vroeg in de ochtend door de tuinman gevonden. Gevallen van de zuidoostelijke toren. Een verkeerde stap gezet, dachten ze.

Freddies vader was de conciërge van het Rijksmuseum geweest. Maar iedereen noemde hem de Glazenwasser van het Rijksmuseum.

Over zijn dood werd niet veel gepraat. Want vlak voor hem waren nog twee andere medewerkers gestorven, een echtpaar. Ze waren conservatoren geweest, verantwoordelijk voor delen van de kunstcollectie.

Iedereen in het museum was geschokt door hun plotselinge dood. De secretaresse van de directeur vertelde alles wat ze wist aan de suppoosten, die het weer tegen de gidsen zeiden, de gidsen aan de kassamedewerkers, de schoonmakers...

‘De Spiegelgracht in gereden... Om zo aan je einde te komen...’

‘En hun dochtertje! Ze was nog zo jong... Verschrikkelijk, gewoon verschrikkelijk.’

‘De suppoosten denken dat het opzet was...’

‘Nee toch? Dat geloof ik niet. Wie zou het op zo’n keurig stel gemunt hebben?’

Dat de Glazenwasser van het Rijksmuseum een paar dagen later een dodelijke val had gemaakt, was minder schokkend nieuws. Niemand kende hem goed. Bovendien was zijn werk niet zonder risico’s en was het een kwestie van tijd voor er een keer een ongeluk zou gebeuren. Maar het was toch wel vervelend voor de tuinman dat de Glazenwasser te pletter was gevallen boven op zijn prachtige narcissen.

Na de begrafenis had Freddie het werk van zijn vader overgenomen. Hij hield de ramen schoon, repareerde het

kapotte hekwerk van de torentjes, verhielp lekkages, draaide losse schroeven vast, ruimde dode vogels op en boende vogelpoep weg. In ruil daarvoor mocht hij van de directeur in het Rijksmuseum blijven wonen. In het kamertje boven in de vlaggentoren, waar hij altijd met zijn vader had gewoond.

Freddie miste zijn vader zo erg dat het pijn deed, maar hij moest zich groothouden. Hij was nu immers twaalf. De tijd van kinderachtige zaken als spelen, huilen en verjaardagen was voorbij. Nu was Freddie de Glazenwasser van het Rijksmuseum.

Voor een twaalfjarige jongen was hij lang. In zijn grijze overall met gereedschap aan een riem, donkerbruine pet op, sjouwend met emmer en zeem, kon zelfs de meest oplettende suppoost hem nauwelijks van zijn vader onderscheiden.

Het licht van de ondergaande zon weerkaatste in het glazen dak van de binnenplaats. Freddie staaarde voor zich uit. In de tuin van het Rijksmuseum stond de Spinnenboom. Zo noemde Freddie de boom met de lange kromme takken die op spinnenpoten leken. Aan de voet van de Spinnenboom begon het doolhof met zijn wirwar van paadjes die van elkaar werden gescheiden door hoge heggen.

De zon ging onder en de lucht kleurde donkerblauw. Freddie stond op en wilde net zijn tranen wegvegen toen hij onder hem iets zag bewegen.

Voorzichtig liet hij zich omlaagglijden tot zijn voeten grip vonden op het glazen dak. Langzaam kroop hij dichterbij.

Een grijs-wit gespikkelde vogel met een kromme gele snavel kraste zachtjes en sloeg met zijn vleugels.

‘Hé, buurvrouw, moet je niet naar je nest?’ Freddie keek omhoog naar zijn toren. Elke lente broedden daar de slechtvalken.

Voorzichtig probeerde Freddie nog wat dichterbij te komen en hij stak zijn arm uit. De slechtvalk pikte één keer naar zijn hand, maar liet daarna toe dat Freddie haar op zijn schouder zette.

‘Ik breng je wel terug,’ zei hij en hij kwam overeind. Op dat moment zag hij in zijn ooghoek een lichtschijnsel. ‘Hm, wacht eens even...’ Hij fronste en keek door het glazen dak naar beneden. Daar zag hij iets op de binnenplaats. Lichtbundels schenen op de glazen vitrines en tentoongestelde kanonnen. Freddie wist dat de twee stokoude nachtsuppoosten altijd al voor zonsondergang in hun kantoortje lagen te slapen, dus zij konden het niet zijn. Wie slopen er dan na sluitingstijd over de binnenplaats? De lichtbundels bewogen in de richting van de trap die naar de Eregalerij leidde. Misschien moest hij maar eens een kijkje gaan nemen.

‘Kom op, vliegen jij,’ zei Freddie. Hij tikte een paar keer tegen de vleugels van de slechtvalk, die kraste en toen met klapperende vleugels opsteeg. Freddie keek hoe ze naar de vlaggentoren vloog. Morgen zou hij wel even gaan kijken hoe het met haar was. Hij gleed van het dak en kroop door een open raam.

Boven de zalen op de tweede verdieping was een dubbel glazen plafond met veel ruimte ertussen om de kunst te beschermen tegen te veel zonlicht. Een houten loopbrug, die Freddie de Olifantenrug had gedoopt, liep er dwars doorheen en verbond de oost- en westkant met elkaar.

Halverwege de Olifantenrug bleef Freddie staan en hij keek reikhalzend naar beneden. Hij kon nog net door het glas mensen in de Eregalerij zien rondsluipen.

Eentje had drie honden aan de lijn. Dat moest meneer Kneepjes zijn. Hij was de intendant van het Rijksmuseum:

de mopperige personeelschef die altijd door het museum marcheerde met zijn herdershonden.

‘Ga gewoon naar bed,’ zei Freddie streng tegen zichzelf. ‘Je hebt hier niets te zoeken, dit gaat jou niks aan.’ Maar hij brandde van nieuwsgierigheid. Dus stak hij stilletjes de Olifantenrug over tot hij bij een deurtje kwam. Hij pakte de dikke sleutelbos aan zijn riem, opende de deur die uitkwam op een lange gang. Aan het einde gekomen, klom hij een gammele houten trap af. Nog een deur. Hoewel het donker was, wist hij meteen dat hij in de aanbouw recht achter *De Nachtwacht* was. Hij sloop de ruimte door en daalde nog een trapje af, dat afgesloten werd met een gordijn. Freddie haalde diep adem en gluurde door een kier van het gordijn.

Er stonden vijf mannen bij *De Nachtwacht*. Freddie zag naast de pafferige intendant Kneepjes drie mannen in het blauwe uniform van de suppoosten. Ze stonden een beetje verspreid door de ruimte. De ene had een litteken over zijn wang. De tweede was groot, bonkig en blond, en had iets weg van een Viking, vond Freddie. En de derde was duidelijk de oudste van de drie en had een ronde buik en een walrus-snor. Waakzaam keken ze om zich heen. Dit waren vast die nieuwe suppoosten waar Freddie over had gehoord.

De vijfde man stond naast intendant Kneepjes, vlak voor *De Nachtwacht*. Hij droeg een driedelig paars pak en alles aan hem was muizig en puntig. Zijn kaken, neus, zelfs het krullende sikje aan zijn kin. Zijn mondhoeken wezen omhoog, in een soort permanente glimlach. Terwijl hij zachtjes tegen Kneepjes sprak, gleden zijn kleine, fletse ogen over het schilderij.

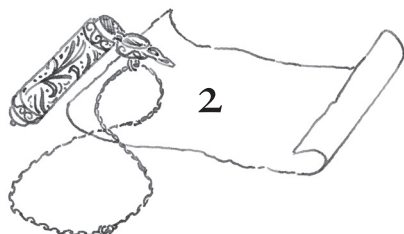
Toen deed de man iets waarvan Freddie's mond openviel.

Hij raakte *De Nachtwacht* aan! Met zijn handen! Hij

streek eroverheen. Voelde. Porde en prikte zelfs op een paar plekken tegen het canvas. Een van de suppoosten pakte een trap en de man in het paarse pak begon de hogere delen van het schilderij te betasten.

Freddie wist niet veel van kunst, maar wel dat er één belangrijke regel was: NIET AANRAKEN!

Wat was die man toch aan het doen? Het leek of hij iets zocht. Maar wat?

Een grote schok

Freddie gaapte. Hij had onrustig geslapen. De hele nacht spookten de beelden van gisteravond rond in zijn hoofd. Hij stond op en begon te ijsberen. Heen en weer door de kleine vierkante toren.

Zo lang hij zich kon herinneren, woonde hij in dit torenkamertje, in het Rijksmuseum. Zijn moeder was vlak na zijn geboorte overleden, dus was Freddie altijd met zijn vader geweest. Het was zijn vader, die Freddie's luiers had verschoond, hem opvoedde en hem leerde lezen, schrijven en rekenen. Toch moest Freddie ook naar school. Dat bleek niet zo'n succes. Hij hield niet van leren. En al helemaal niet van kunst of geschiedenis. Dat laatste sprak Freddie nooit hardop uit. Hij woonde immers in een museum.

Maar Freddie hield wel van het gebouw. Hij hield ervan te begrijpen hoe het in elkaar zat. Elke steen, elke pilaar, elke bout was een puzzelstukje, en het een kon niet zonder het ander.

Freddie en zijn vader voerden vaak na sluitingstijd reparaties uit. Wanneer ze klaar waren, konden ze uren door het museum dwalen, op zoek naar geheime kamers en raadselachtige stenen draken en slangen die uit de muren kronkelden. Ze verzamelden oude sloten en sleutels, die ze op hun

vrije dagen in de torenkamer uit elkaar haalden en weer in elkaar zetten.

Freddie hield op met ijsberen en propte een hap koude aardappelgratin in zijn mond. Mevrouw Hoek, de huishoudster van de Villa, stopte hem altijd restjes eten toe. De Villa was het gebouw naast het museum en was de kantoorwoning van de directeur, meneer Schmidt-Degener.

Al kauwend dacht Freddie na. Hij wist dat hij de directeur moest waarschuwen, maar hij durfde niet goed. Het idee dat hij, Freddie, de directeur van het Rijksmuseum uit zichzelf moest aanspreken, joeg hem schrik aan. Maar hij moest toch iets? Wat als *De Nachtwacht* was beschadigd?

Freddie dacht terug aan de onbekende man met het muisgezicht, en een rilling liep over zijn rug. Wie was die gluisper? Wat zocht hij? En zouden ze in het museum weten wat er gisteren was gebeurd? Stel dat *De Nachtwacht* echt was beschadigd, dan was Freddie misschien de enige die wist wie het had gedaan.

Maar de directeur was een drukbezet man. Zijn agenda was vast propvol met allerlei belangrijke afspraken en vergaderingen met hoge piefen, die... Maar wacht eens... Freddie moest ergens aan denken. Elke ochtend maakte de directeur een ronde door het museum. Als hij hem wilde aanspreken, was nu het juiste moment. Dan moest Freddie wel iets doen wat hij altijd probeerde te vermijden: het museum in tijdens openingstijden.

Het probleem was dat Freddie een hekel had aan mensen. Hij vertrouwde ze niet. Volwassenen schreeuwden en tierden, knepen in je wangen, lachten hard om onbegrijpelijke dingen, deden verschrikkelijk belangrijk met hun zakhorloge en nette hoed op. Wat ze zeiden was vaak langdradig en on-

zinnig. Kinderen waren al net zo erg. Die pestten, giechelden en kletsten net als grote mensen langdradig over zaken die Freddie maar saai vond.

Met een zucht liet Freddie zich op het krakkemikkige bed vallen en staarde naar het plafond.

Het torenkamertje leek net een timmerschuur. Er was een hoge, stoffige timmerbank waarop Freddie's gereedschapskist stond. Ernaast lagen stapels plattegronden van het museum en schetsen die zijn vader had getekend. Daarboven hingen sloten: kleine en grote, inbouwsloten, hangsloten van gietijzer, koper en andere metalen. En sleutels. Grote, grove sleutels, sierlijke sleutels en piepkleine sleutels. Naast de timmerbank was een haak bevestigd waar Freddie elke avond voor hij naar bed ging zijn gereedschapsriem aan hing. Die was gemaakt van stevig leer en had verschillende vakken en lussen voor gereedschap. Hij had de riem van zijn vader gekregen toen hij tien jaar was geworden en het was zijn belangrijkste bezit.

De enige kast die in de kamer stond had allerlei vakjes in verschillende maten, met daarin blikken verf, spijkers, schroefjes, kwasten en nog meer sloten en sleutels. De vloer was bedekt met houtspaanders en hier en daar een spijker.

Vroeger was de vlaggentoren, waar Freddie in woonde, open geweest. Maar zijn vader had hem dichtgetimmerd en er een kamertje van gemaakt. Een gat met een luik midden in de vloer van de vlaggentoren leidde naar de lagere verdiepingen, die volgestouwd waren met schilderijen, porselein, standbeelden, oude meubels, wapens en munten – alles wat niet in het museum tentoongesteld werd. 'Depots' noemden de conservatoren het. Freddie noemde het stoffige rommelzolders.